

Univerzalni muzej Joanneum Priopćenje za medije

Univerzalni muzej Joanneum presse@museum-joanneum.at
Mariahilferstraße 4, 8020 Graz, Austrija Telefon: +43-316/8017-9211
www.museum-joanneum.at

Zeitenanfang / Početak vremena Die altsteinzeitlichen Funde aus der Repolusthöhle / Nalazi iz kamenog doba iz špilje Repolust

Arheološki muzej, Dvorac Eggenberg, Eggenberger Allee 90, 8020 Graz

Trajanje izložbe: 22.06.2011.-22.06.2012.

Otvorenje: 21.06.2011.

Kustosi: Daniel Modl, Peter Pakesch

Informacije: +43-316/8017-9515

U središtu prve posebne izložbe odjela *Arheologija & kabinet kovanica* Univerzalnog muzeja Joanneum u Arheološkom muzeju u Dvorcu Eggenberg, koji je otvoren u rujnu 2009. godine, su nalazi iz kamenog doba iz špilje Repolust kod Peggaua. Špilja Repolust nalazi se oko 19 km sjeverno od Graza u središnjem dijelu doline rijeke Mure, na sjevernoj strani Badlgrabena između Peggaua i Frohnleitena. Po svom je geološkom porijeklu dio srednjoštajerskog krša planinskog područja oko Graza i nastala je erozivnim utjecajem ponornica na čvrsti vapnenac. U tom se krškom području zbog njegova bogatstva špiljama nalazi velik broj arheoloških nalazišta, i to na obroncima prema rijeci Muri, i ona su od starog kamenog doba gotovo čitavo vrijeme bila naseljena. Najpoznatija nalazišta su špilja Repolust i špilja Große Badlhöhle u Badlgrabenu, špilja Tunnelhöhle kod Kugelsteina, špilja Lurgrotte i špilje uz područje Peggauer Wand kod mjesta Peggau.

Gotovo 1 700 obrađenih objekata od kremenca i evaporitnih stijena i dva probušena artefakta od kostiju te nekoliko tisuća životinjskih kostiju iskopano je 40-ih i 50-ih godina prošlog stoljeća iz špilje Repolust tijekom nekoliko ciklusa iskapanja u organizaciji Joanneuma. Ti se ostaci povezuju s neandertalcem, koji je bio uspješan lovac i umještan majstor i koji se na temelju svojih fizičkih prednosti i duševnih sposobnosti najbolje prilagodio neprijateljskim uvjetima života posljednjeg ledenog doba koje je započelo prije 115 000 godina. Od neandertalca u Štajerskoj nije očuvano ništa, samo su se njegova oruđa od tvrdog kamena koji se dao dobro klesati oduprla tisućljetnim utjecajima različitih vremenskih prilika. Njihova izrada, počevši od izbora odgovarajuće sirovine preko fine obrade kako bi nastalo specijalizirano oruđe, zahtijeva plansko postupanje i apstraktno djelovanje i omogućuje nam još i danas rudimentarno shvatiti ponašanje i razmišljanje tih ljudi.

Izložba u prvi plan stavlja upravo taj tehnološki aspekt, a dodatno ga naglašava video-instalacija umjetnice Sharon Lockhart (*1964, Norwood, SAD). Ona u filmu koji traje otprilike 1 sat i 20 minuta prikazuje kako je 930 artefakata iz špilje Repolust izloženo u vitrinama prema

arheološkim kriterijima, uspostavljajući time izravnu vezu između artefakata iz starog kamenog doba i njihova vrednovanja i predstavljanja u sadašnjosti i ovdje.

Filmska instalacija također je dio izložbe *Mjerenje svijeta* u Kunsthausu Graz, ali se u njoj prikazuju porculanske replike originalnog stijenja koje su po nalogu poznatog kineskog umjetnika Aija Weiweija napravljene u Jingdezehnu, koji je više od 1000 godina prijestolnica porculana.

Povijest istraživanja

Jedno od težišta izložbe je i vrlo na živopisnoj povijesti istraživanja špilje Repolust koja je povezana s predstavljanjem povijesne dokumentacije o iskapanjima. Bit će predstavljeni i rezultati najnovijih istraživanja vezanih uz špilju koji su dobiveni tijekom revizije nalaza cjelokupnog arheološkog i paleontološkog materijala i koji će nakon otvorenja izložbe biti iscrpno opisani i predstavljeni u popratnoj publikaciji u okviru muzejske edicija *Schild von Steier*.

Špilju je 1910. godine otkrio rudar Repolust iz Peggaua po kojemu je dobila ime. Zbog teške gospodarske situacije nakon dvaju svjetskih ratova razmišljalo se o tome da se goleme naslage fosfata iskoriste kao gnojivo, nakon čega je u špilji Repolust napravljeno nekoliko probnih iskapanja. Ali tek godine 1947., kada je Maria Mottl po nalogu Saveznog ureda za spomeničku baštinu pokrenula probna iskapanja i pritom naišla na kamene artefakte iz staroga kamenog doba, Zemaljski muzej Joanneum je odlučio istražiti špilju Repolust prema pravilima struke.

Tako je Maria Mottl po nalogu tadašnjeg *Odjela za prapovijest i ranu povijest* provela dva sustavna iskapanja u špilji, tijekom kojih su sedimentne naslage u horizontalnom hodniku gotovo potpuno odstranjene i nađeno je ukupno više od 1 700 komada kamenog oruđa te dva obrađena artefakta od kostiju odnosno zuba. Činilo se da je time istraživanje špilje Repolust završeno a Maria Mottl je rezultate iskapanja objavila u stručnim publikacijama.

Naknadno dvodnevno iskapanje u stražnjem dijelu špilje pokazalo je da se u tom dijelu tijekom prethodnih iskapanja uopće nije došlo do dna. U listopadu 1954. iskapanja su stoga nastavljena i to pod vodstvom stručnjaka za iskapanje Hermanna Bocka. Rezultati tog ciklusa iskapanja također su ubrzo objavljeni, i to u međunarodnim razmjerima. Iskapanja su pokazala da je špilja Repolust jedno od najvažniji nalazišta iz staroga kamenog doba na području Istočnih Alpa.

Nakon toga je bura oko špilje Repolust je jenjala, sve dok godine 1980. špilja zbog brojnih ilegalnih iskapanja i pljački koje su uzrokovale urušavanja nije morala biti zatvorena masivnom željeznom rešetkom. Gerald Fuchs, Jörg Fürnholzer i Florian Fladerer su 1998. godine napravili prvu kritičku reviziju rezultata iskapanja i stratigrafiju špilje, pri čemu su ispitani sedimentni uzorci iz zidova špilje, a starost pojedinih fosilnih kostiju je uz pomoć metode korištenja urana i torija procijenjena na 40.000 do 85.000 godina od danas.

Aktualni završetak arheoloških istraživanja špilje Repolust zaokružuje trodnevno iskapanje po vodstvom odjela *Arheologija & kabinet kovanica* u okviru priprema izložbe *Početak vremena* u studenom 2010. godine u stražnjem šahtu špilje. Tada je očišćen i vizualno obrađen profil nedirnutog sedimentnog bloka s fosilnim naslagama i istraženi su originalni sedimentni ostaci na jednog malog ploči sintera. Pronađena su četiri artefakta od kvarca i nekoliko životinjskih kostiju,

među njima i goljenica stepskog bizona dugačka 45 centimetara. Ta su iskopavanja dokazala da u špilji Repolust još uvijek postoje nedirnuti slojevi u kojima ima nalaza za koje bi se isplatilo u budućnosti provesti opsežnija arheološka istraživanja i koji opravdavaju daljnju zaštitu špilje.

Kako bi se razumjeli tijek i metodika pojedinih iskopavanja i stratigrafija špilje Repolust, svakako uz publikacije treba proučiti i dokumentaciju o iskopanjima koja je nastala na licu mjesta. Originalne bilješke Marie Mottl su izgubljene, ali su zato u arhivu Zemaljske udruge za istraživanje špilja sačuvani dnevnik iskopavanja iz godina 1954./55. i oni su dio izložbe. Ti pisani dokumenti svjedoče o tadašnjim uvjetima rada: radilo se u teškim uvjetima (loše svjetlo, nedostatak vremena), a život u poslijeratno doba bio je obilježen ograničenošću metoda i nedostatkom sredstava.

Pronađeni materijal

U špilji je pronađena velika količina životinjskih kostiju i kamenih oruđa. Među paleontološkim materijalom od posebna su značenja dvije kosti koje je obradio čovjek. Kod jedne je riječ o sjekutiću vuka koji je probušen u korijenu, a kod druge o trokutastom odlomljenom dijelu kosti koji na jednom rubu također ima probušenu rupu. Ti su nalazi itekako dojmljivi i važni, jer je neandertalac samo u iznimnim slučajevima obrađivao kosti ili rogovlje, a probušeni vučji zub smatra se jednim od najranijih dokaza za korištenje „nakita“ u Srednjoj Europi.

Kameno oruđe iz špilje Repolust ne razlikuje se bitno po tehnici izrade od ostalog inventarija iz staroga kamenog doba u području Istočnih Alpa, ali se zbog velikog broja pojedinačnih komada ističe u odnosu na masu poznatih nalazišta. Danas se u zbirci Univerzalnog muzeja Joanneum nalazi 1 700 objekata od kvarca i evaporitnih stijena koji pružaju brojne uvide u tehnike njihove izrade.

Na posebnoj izložbi predstavljeno je 930 artefakata složenih prema materijalu, slojevima u kojima su pronađeni, različitim stupnjem nastanka (jezgre – odlomljene stijene – oruđa) i prema povijesti iskopavanja.

Kao sirovina za izradu kamenih oruđa služile su okruglaste ploče od kvarca i čvorasti komadi evaporitnih stijena. Dok kvarc potječe sa šljunčanih naslaga uz obližnju rijeku Muru, evaporitne su se stijene morale donositi iz nekoliko kilometara udaljenog nalazišta kod današnjeg samostana Rein.

Jezgrom se pritom nazivaju grube stijene od kojih su odlomljeni dijelovi ili od kojih su dodatnim spretnim udarcima izrađivana kompleksna oruđa za rezanje, guljenje ili bušenje. Tim su se odlomljenim stijenama i oruđima zatim mogli obrađivati meso, krzno, drvo ili kosti.

Kamena oruđa prema gruboj procjeni datiraju s kraja srednjeg kamenog doba, dakle iz vremena od prije 85.000 do 40.000 godina.

Većina predmeta je pronađena u dvama slojevima zemlje koji su prvobitno ispunjavali hodnik špilje. Tu su pronađeni i tragovi postojanja ognjišta koji dokazuju da su neandertalci koristili špilju kao privremeno skladište.

Zona istraživanja

U zoni istraživanja u jednom od osvijetljenih šaftova Arheološkog muzeja uz pomoć tekstova na zidovima, filmova i drugih materijala detaljno se pokazuje od kojih su stijena, s kojima alatima i tehnika izrađeni kameni artefakti iz špilje Repolust. Osim toga se detaljno opisuje kako je istraživana špilja, od njezina otkrića 1910. godine, zahvaljujući rudaru Repolustu, sve do posljednjih arheoloških ispitivanja u studenome 2010. godine. Prikaz zaokružuju informacije o tadašnjim klimatskim uvjetima, o flori i fauni te o neandertalcima.